

УДК 37.013.74

Л. В. КОКОРИНА (канд. пед. наук, старш. викладач)
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КОНЦЕПЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ В ІСПАНСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

Автор узагальнює концепції педагогічної підтримки обдарованих дітей в іспанській педагогічній теорії. В статті було розглянуто провідні концепції іспанських дослідників у галузі обдарованості (Х. Гарсія Ягуе, А. Кастелло, М. Уме та концепція Ради освіти автономної спільноти Валенсія, яку розробили Е. Арокас Санчіс, П. Мартінез Ковес, М. Д. Мартінез Франсес) та визначено напрями педагогічної підтримки дітей із високими здібностями.

Ключові слова: обдарованість, освіта обдарованих, освіта Іспанії, педагогічна підтримка обдарованих дітей, освітня відповідь.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Особливості діяльності та особистісні характеристики дітей із високими здібностями дуже часто ставали об'єктами досліджень як психологів, так і освітян. Наразі актуальним постає питання підтримки обдарованих дітей у навчально-виховному процесі, оскільки такі учні потребують посиленої уваги вчителів під час уроків та в позаурочній діяльності.

Ідея педагогічної підтримки, яким би терміном вона не визначалася, присутня в педагогічній думці як світових, так і вітчизняних мислителів і педагогів. Так, наприклад, видатний філософ, письменник М. Ломоносов радив учителям під час організації уроку обирати собі помічників серед кращих учнів, які б допомагали вчителю перевіряти домашнє завдання в інших дітей. Видатний російський письменник, філософ, педагог Л. Толстой у своїй відомій Яснополянській школі на уроках малювання втілював ідею педагогічної підтримки, призначаючи талановитих учнів, які впоралися зі своїм завданням, контролювати роботу інших і допомагати таким чином учителям. Відомий педагог, авторка власної методики навчання й виховання М. Монтесорі також у своїй роботі наслідувала ідеї індивідуалізації навчання й педагогічної підтримки, оскільки провідною метою її методики є допомога учневі самостійно навчатися й розвиватися у притаманному йому темпі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. На підставі аналізу наукового доробку відомих педагогів встановлено, що педагогічна підтримка, як допомога учневі в його розвитку, – не є інновацією, проте одним із перших, хто звернув особливу увагу на необхідність організації педагогічної підтримки учнів у процесі навчання, розробив теоретичні засади педагогічної підтримки та узагальнив механізми її впровадження, був відомий російський учений та педагог О. Газман. Подальшою розробкою концепції педагогічної підтримки учнів займалися його колеги й послідовники Т. Анохіна, А. Асмолов, Н. Крилова, А. Мудрик, С. Юсфін та ін. Зокрема, Н. Крилова розглядає педагогічну підтримку в більш широкому сенсі, як складову будь-якого співробітництва чи взаємодії. С. Юсфін визначає педагогічну підтримку як створення певних умов, по-перше, для свідомого й самостійного вибору учнем поведінки, що відповідає його цінностям і культурним традиціям, та, по-друге, для самостійної реалізації цього вибору у відповідній ситуації.

У контексті організації навчання й виховання дітей із високими здібностями багато вітчизняних науковців і педагогів займаються проблемою підтримки обдарованих дітей в освітньо-виховному процесі нашої країни (В. Алфімов, Б. Євтух, О. Кульчицька, В. Моляко та ін.) та вивченням зарубіжного досвіду організації підтримки дітей із високими здібностями (І. Бабенко, О. Бочарова, П. Тадеєв, Н. Теличко та ін.).

Мета даної статті полягає в узагальненні концепції педагогічної підтримки обдарованих дітей, які наразі є провідними в іспанській педагогічній теорії.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів.

Аналізуючи державні програми й концепції підтримки обдарованих дітей в Україні, ми розглядаємо педагогічну підтримку обдарованих дітей як взаємодію педагога й дитини, спрямовану на запобігання можливим і подолання вже існуючих труднощів обдарованої дитини шляхом виявлення здібностей дитини та вибору відповідних освітніх стратегій. Таким чином, педагогічна підтримка

дітей із високими здібностями передбачає тривалу співпрацю педагогів з дитиною та її батьками, що розпочинається з моменту виявлення здібностей дитини та визначення її обдарованою.

Відповідно до сфер життя дитини така підтримка може бути шкільною (безпосередньо в навчальному закладі), позашкільною (в різноманітних установах, де проводить свій час дитина) та родинною (в межах родини та близького оточення). Педагогічна підтримка може здійснюватися на різних рівнях: на рівні родини, школи або іншої освітньої установи, держави та суспільства (передбачає виважене позитивне ставлення суспільства до феномена обдарованості, як до умови успішного розвитку народу).

Схоже розуміння рівнів педагогічної підтримки мають дослідники Центру освітньої документації й досліджень при Міністерстві освіти і науки Іспанії, що розглядають обдарованих учнів у трьох аспектах: як дітей, учнів і громадян. Відповідно до цих трьох аспектів існує три середовища, які впливають на формування особистості обдарованої дитини і розвиток її здібностей: родина, держава і суспільство. Дослідники цього центру, розробляючи теоретичне та методичне підґрунтя проблеми обдарованості, визначили діяльність з організації підтримки обдарованих дітей для кожного з видів оточення. Відповідно, держава має нести відповідальність за розробку й впровадження законодавства про обдарованість, порядку та офіційних норм регулювання освіти обдарованих, освітню спрямованість і підготовку спеціалізованих викладацьких кадрів. Зобов'язання родини – це усвідомлення й розуміння проблеми, поінформованість і консультування, відповідна діяльність і поведінка у стосунку до обдарованих, діалог і співпраця з освітніми установами й викладачами. А суспільство має сприяти розвитку й соціалізації обдарованих дітей, забезпечуючи позитивне сприйняття обдарованої дитини колективом, створення суспільних і приватних установ підтримки обдарованих, практичну співпрацю, соціальне й професійне застосування всіх типів обдарованості [1]. Тобто, іспанські дослідники наполягають на взаємодії всіх видів оточення задля повної реалізації потенціалу обдарованих дітей на користь суспільства й держави.

Варто зазначити, що в процесі аналізу науково-педагогічної літератури нами було встановлено, що як такого формулювання «педагогічна підтримка обдарованих дітей» в педагогічній теорії Іспанії не існує. В іспанській традиції розуміння педагогічної підтримки втілюється терміном «освітня відповідь» обдарованим учням («*respuesta educative*»). «Освітня відповідь» обдарованим дітям визначається як цілісний освітній процес, відправним пунктом якого є визначення та оцінювання учнів шляхом урахування особистісних особливостей, еволюційного розвитку й соціального досвіду (родина, школа, соціальне оточення) задля співпраці з учнем і забезпечення його внутрішньої та зовнішньої самореалізації [1]. Тому ми вважаємо виправданою можливість синонімічного вживання термінів «педагогічна підтримка обдарованих дітей» та «освітня відповідь» обдарованим учням.

Таким чином, педагогічна підтримка дітей із високими здібностями в різних галузях має полягати в організації навчання обдарованих дітей відповідно до їхніх освітніх потреб; у запобіганні можливим труднощам в навчанні дітей із різними видами обдарованості; у своєчасному розкритті потенціалу обдарованих дітей шляхом спостереження педагогів; а також у підготовці вчителів до виявлення дітей із високими здібностями та організації їх навчання.

Напрями педагогічної підтримки можна простежити в працях провідного дослідника в галузі обдарованості Х. Гарсія Ягуе. Він, власне, і є основоположником теорії обдарованості в Іспанії, оскільки одним із перших розпочав ґрунтовне дослідження феномена обдарованості в 1981 р. У своїй праці «Обдарована дитина і її проблеми» Х. Гарсія Ягуе висунув багатовимірну модель інтелекту, вихідні положення якої стали підґрунтям багатовимірної моделі обдарованості, згідно з якою обдарована дитина демонструє інтелект, вищий за середній, та адаптаційну зрілість, а також характеризується самостійністю, самоконтролем та соціалізацією [3; 4].

Аналіз наукового доробку Х. Гарсія Ягуе, висвітленого в різноманітних друкованих працях і статтях періодичних видань, уможливив узагальнення концепції педагогічної підтримки обдарованих учнів. Зокрема, дослідження науковця здебільшого присвячені виявленню обдарованих дітей на різних вікових етапах, що дає підстави для виокремлення процесу виявлення потенціалу учнів як одного з напрямів педагогічної підтримки обдарованих дітей. Також учений робить акцент на збагаченому навчанні, яке має задовольняти допитливість інтелектуально обдарованих дітей. Вивчення праць, реалізованих і виданих спільно з К. Генвардом Розелло, дає змогу виокремити спеціальну підготовку вчителів до роботи з учнями з високими здібностями у третій напрям педагогічної підтримки обдарованих дітей.

М. Уме також займається проблемою освіти та підтримки обдарованих дітей. Зокрема, дослідниця висуває загальну інтегровану еволюційну модель обдарованості, яка базується на засадах

відповідної теорії інтелекту, обґрунтування якої було викладено в праці „Інтелектуально обдаровані учні”. Теоретичні засади цієї моделі інтелекту ґрунтуються на тому, що біопсихологічний потенціал постійно поновлюється впродовж усього життя, він є автопоетичним, множинним і пластичним. Структурні основи інтелекту полягають, на думку М. Уме, не лише в різноманітних типах інтелекту, а й у творчості, емоційності, мотивації, особистісних якостях та етичних цінностях [5, с. 42].

У тій самій праці М. Уме викладає основні положення щодо організації освітньої відповіді дітям із високими здібностями. Зокрема, спираючись на теоретичні й практичні надбання європейських та північноамериканських учених у галузі освіти обдарованих, дослідниця визначає два аспекти педагогічної підтримки дітей із високими здібностями: теоретичний і практичний. Теоретичний аспект полягає в усвідомленні існуючих моделей обдарованості, розробці власних концепцій обдарованих, обґрунтуванні й визначенні характерних особливостей дітей із високими здібностями, що слугуватимуть підґрунтям реалізації процесу виявлення потенціалу учнів. Практичний аспект передбачає вирішення конкретних проблем організації навчально-виховного процесу обдарованих дітей. Цей аспект полягає в упровадженні різноманітних засобів освітньої відповіді дітям із високими здібностями: прискорення (контрольоване й неконтрольоване); збагачення (розширення навчальної програми й спеціально розроблені програми збагачення); групування (загальне й часткове).

У рекомендаціях з підтримки обдарованих учнів у процесі обов'язкової освіти, виданих Радою освіти автономної спільноти Валенсія в 2008 р. дослідниками Е. Арокас Санчіс, П. Мартінез Ковес, М. Д. Мартінез Франсес, було запропоновано власну концепцію обдарованості. Провідну думку цієї концепції становить твердження про те, що обдарованість – це багатовимірна структура. Вчені розмежовують поняття обдарованості й таланту: обдарованість – це значні високі здібності загального характеру в різних сферах людських схильностей, тоді як талант – це спеціальні можливості в певній конкретній галузі діяльності людини [6, с. 56]. Обдарованість, на думку вчених, полягає у взаємодії пізнавальних здібностей, особистісних якостей (творчості, мотивації) та соціокультурних процесів, які становлять конкретні обставини, в яких перебуває дитина (стосунки в родині, шкільне оточення) [6].

Дослідники Ради освіти Валенсії, виходячи з основних положень власної концепції обдарованості як багатовимірного й інтерактивного явища, пропонують напрями роботи з обдарованими учнями, які полягають у:

- розробці критеріїв обдарованості, що постають основою організації виявлення дітей із високими здібностями та порядку цього процесу шляхом запровадження процедурних протоколів виявлення обдарованих дітей;
- запобіганні дисинхронії між освітнім процесом навчального закладу та пізнавальним розвитком обдарованої дитини;
- сприянні соціалізації та творчому розвитку дітей із високими здібностями;
- організації навчання обдарованих дітей відповідно до їхніх освітніх потреб.

Багато іспанських науковців у своїх наукових пошуках спираються на модель обдарованості провідного іспанського науковця й дослідника в галузі освіти обдарованих А. Кастелло. Відштовхуючись від своєї концепції інтелекту, вчений надає структуру надзвичайних досягнень, виходячи з трьох понять, які становлять стійку й практичну наукову єдність: високі здібності, високі можливості й випередження.

А. Кастелло розуміє винятковість як певну єдність, що характеризується двома ознаками: спеціалізацією й узагальненістю. Розвиток оптимальних можливостей для спеціальних сфер діяльності зумовлений спеціалізацією, а розвиток ефективних можливостей у будь-якій сфері діяльності – узагальненістю [2].

Згідно з А. Кастелло, обдарована дитина визначається високими розумовими досягненнями, які здобуті завдяки володінню відповідними вміннями, вищими за норму. Вчений виділяє дві групи унікальних осіб: обдаровані й талановиті. Першу групу становлять обдаровані, які володіють унікальними інтелектуальними здібностями і мають всі передумови високого рівня розвитку всіх структурних компонентів інтелекту. До другої групи належать талановиті, які характеризуються частковою високою продуктивністю в окремих галузях діяльності. У свою чергу таланти вчений поділяє ще на 4 групи: прості або специфічні таланти; множинні таланти; сукупні таланти (академічний, образний і художньо-образний талант); поєднані таланти.

Надаючи характеристику дітям із виокремленими типами обдарованості, вчений окреслює можливі труднощі, з якими стикаються діти з високими здібностями, узагальнення яких дає підстави для визначення напрямів педагогічної підтримки обдарованих дітей. А. Кастелло зауважує, що

обдаровані діти через свої пізнавальні здібності можуть нудьгувати під час занять і не проявляти активності в діяльності групи. Тому треба враховувати той факт, що користь від стандартного навчання для таких дітей досить обмежена, порівняно з тим, чого вони можуть досягти [2].

Підтримка математичних талантів, на думку вченого, має фокусуватися на розширенні завдань і змісту предметів кількісного характеру; коригуванні навчальних ресурсів і заміні тих, які не використовуються; тренуванні комунікативних навичок і соціальної взаємодії. Підтримка, яка необхідна учням з логічним талантом, – це організація процесів соціалізації, намагання виховувати гнучкість у їхній поведінці і ставленні до оточуючих. Щодо дітей, що характеризуються випередженням, варто приділяти увагу емоційній зрілості таких учнів, оскільки їх інтелектуальний розвиток набагато випереджає формування стійких емоційних зв'язків [2].

Визначаючи можливі труднощі в навчально-виховному процесі учнів із тим чи іншим талантом за власною класифікацією та пропонуючи відповідні способи подолання цих труднощів, учений окреслив напрями педагогічної підтримки обдарованих дітей, які ми узагальнюємо наступним чином:

- запобігання дисинхронії між змістом навчання та когнітивним розвитком дитини;
- сприяння соціалізації обдарованих учнів;
- формування позитивної мотивації дітей із високими здібностями;
- організація навчально-виховного процесу відповідно до освітніх потреб обдарованих дітей шляхом застосування нестандартних методів навчання [2].

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямку. Таким чином, спираючись на проаналізовані моделі обдарованості й концепції освітньої відповіді обдарованим учням у педагогічній думці королівства, іспанські науковці й освітяни вибудовують концепцію педагогічної підтримки обдарованих дітей. Проаналізовані концепції педагогічної підтримки дітей із високими здібностями змістовно перетинаються, тому можемо узагальнити, що педагогічна підтримка учнів із високими здібностями в Іспанії має відображатися в освітніх проєктах та навчальних планах освітніх закладів та здійснюватися за такими напрямками:

- виявлення дітей із високими здібностями та оцінювання здібностей і особливих освітніх вимог обдарованих учнів;
- адаптування освітніх послуг відповідно до освітніх потреб обдарованих і в залежності від їхнього стилю навчання;
- додаткові заходи або позашкільна підтримка;
- підготовка вчителів для роботи з обдарованими.

Напрями педагогічної підтримки обдарованих дітей як в Україні, так і в Іспанії, здебільшого перетинаються. Так чи інакше обидві країни спрямовують свої зусилля на розбудову загальнонаціональної системи виявлення обдарованих дітей, розробку науково-методичного підґрунтя засобів освіти обдарованих, підготовку вчителів і викладачів до роботи з обдарованими учнями, що є підґрунтям для подальших наукових пошуків вітчизняних педагогів.

Список використаної літератури

1. Alumnos precoces, superdotados y de altas capacidades / [coord. J. Martín Gálvez, M. T. González González]. – Ministerio de Educación y Cultura, Centro de Investigación y Documentación Educativa (CIDE), 2000. – 170 p.
2. Castelló Tarrida A. El límite superior: aspectos psicopedagógicos de la excepcionalidad intelectual / A. Castelló Tarrida, C. Genovard Roselló. – Madrid: Pirámide, 1990. – 142 p.
3. Coriat A. R. Los niños superdotados: enfoque psicodinámico y teórico / A. R. Coriat. – Barcelona: Herder, 1990. – 204 p.
4. El niño bien dotado y sus problemas / [J. García Yague, C. G. Muñoz, C. Ortiz y otros]. – Madrid: Ciencias de la educación preescolar y especial, 1986. – 201 p.
5. Hume M. Los alumnos intelectualmente bien dotados / M. Hume. – Barcelona: Edebé, 2000. – 200 p.
6. Intervención con el Alumnado de Altas Capacidades en Educación Secundaria Obligatoria / [autores: Arocas Sanchis E., Martínez Coves P., Martínez Francés M. D.]. – Generalitat Valenciana, 2008. – 106 p.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2013

Л. В. Кокорина

Горловский институт иностранных языков

ГБУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

Концепции педагогической поддержки одаренных детей в испанской педагогической теории

В данной статье автор обобщает концепции педагогической поддержки одаренных детей в испанской педагогической теории. В статье были рассмотрены ведущие концепции испанских исследователей в области одаренности (Х. Гарсиа Ягуе, А. Кастелло, М. Уме и концепция Совета образования автономной области Валенсия, разработанная Э. Арокас Санчис, П. Мартинез Ковес, М. Д. Мартинез Франсес) и определены направления педагогической поддержки детей с высокими способностями.

Ключевые слова: одаренность, образование одаренных, образование Испании, педагогическая поддержка одаренных детей, образовательный ответ.

L. V. Kokorina

Horlivka Institute for Foreign Languages of Donbas State Pedagogical University

The conceptions of pedagogical support of gifted children in pedagogical theory of Spain

The author generalizes the conceptions of pedagogical support of gifted children in pedagogical theory of Spain. The author covers the theoretical approaches to the notion “pedagogical support of gifted children”. The analysis of Spanish pedagogical literature enables the author to define the notion “education response”, which is widely used by Spanish scientists and which is synonymous to “pedagogical support of gifted children”.

The leading Spanish conceptions of education response, those by J. García Yague, A. Castello, M. Hume and E. Arocas Sanchis, P. Martínez Coves, M. D. Martínez Francés, were outlined in the article. Practically all the above mentioned conceptions have similar understanding of the ways of pedagogical support of the gifted at comprehensive schools. These ways are mainly based on the principles of educational individualization, which provides the satisfaction of special educational needs of high ability children. Nowadays the main directions of pedagogical support of gifted children in Spain are as follows: high ability children identification and the evaluation of their abilities and special educational needs; the adaptation of education services according to the gifted children’s needs and depending on their learning styles; additional means of support or extracurricular support; special teacher training for work with the gifted.

Key words: giftedness, gifted education, education in Spain, pedagogical support of gifted children, education response.

УДК 37.013.73

І. В. РУДКОВСЬКА (канд. пед. наук, доц., докторант)

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ НІМЕЦЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
XX СТОЛІТТЯ**

У статті розглянуто основні напрями німецької філософії освіти, в якій знаходять своє відображення всі основні філософські течії XX століття. Автор статті аналізує наукові філософські концепції в Німеччині, які не тільки передбачають серйозні зміни в сучасній світовій системі освіти, а й знаходять безпосередньо своє практичне втілення в сучасній німецькій педагогіці. Через призму теорії цінностей німецької філософії освіти розглянуто основні тенденції в сучасній німецькій освіті, що допомагає простежити філософсько-теоретичні основи німецького естетичного виховання в цілому.

Ключові слова: філософія освіти, герменевтична проблематика, людинознавство, перед-розуміння, перед-переконавання, перед-рішення, естетичне виховання, самореалізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сфера взаємодії філософії і педагогіки – це та область знання, де виховання розглядається з точки зору людської суті, коли людина є самоціллю власного розвитку. Філософія формує теоретичний багаж педагогічного знання в якості початкового, базисного